

اينسان حاققلارى انوره نسل بيلديرگه سى چنويره ن: على بيگلو-2003

۱۰ دىسامبر ۱۹۴۸ تاريخىدە بىرلشمىش مىللەتلەر تشكىلاتىنىڭ ئومۇمىي مەجمئەسىدە تەسۋىب اولونان اينسان حاققلارى انوره نسل بيلديرگه سى، بىر گىرىش و اوتوز ماددە دن اولوشور. او گوندن برى بيلديرگه نىن تەسۋىب اولوندوغو ۱۰ دىسامبر، بوتون دونيادا "اينسان حاققلارى گونو" آدىلا قوتلانير. مجمع تشكىلاتا عوضو اولان بوتون دؤولتلردن بو تاريخى آندلاشماتىن، اولكه لر و يوردلارين سياسى دوروموندان آسيلي اولمادان، "گوزلر اونونه سريلمه سى، هر يئردە آچىقلانماسى، يايىلماسى، يوروملانماسى، باشلىجا اوخوللار و باشقا اويره نيم قوروملارنىدا اوخودولماسىنى" ايسته ميشدير.

اينسان حاققلارى عومومى بياننامە سى

اۋن سۆز

اينسانلىق عايىلە سىنىن بوتون عوضولرىندە بولونان (وار اولان) حنىيىتىن و اينسانلارنى دنك (برابر) و آيرىلماز حاققلارنىن تانىمىسىنىن، اركىنلىين (آزادلىغىن)، عدالتىن و دونيا بارىشنىن (دىنجلينىن) بىنۋورە سى اولماسىنى گۆز اۋنوندە توتاراق؛

اينسان حاققلارنىن تانىمىسى، كىچىمىسە نە سى (خور گۆرولمە سى) و نىفرتىن، اينسانلىق اوياتىنى (ويجدانىنى) باش قالدېرىيا (عوصيانا) ايته له ين (سئوق ائدن)، دەشت و ئرىجى بىر تىجىلىقلار ا ندىن (سبب) اولماسىنى گۆز اۋنوندە توتاراق؛

اينسانلارنى قورخو و يوخسوللوقدان قورتولموش، ايچىندە سۆز و اينانما آزادلىقلارنى (اركىنلىك لرىنە) بىيە (صاحب) اولاجاققلارى بىر دونيانىن قورولماسىنى اۋزلىرىن ان يوكسك اماجلارى اولاراق بيان ائتمىش بولونمالارنى گۆز اۋنوندە توتاراق؛

اينسانىن ظولم و باسقىيا قارشى سون چىخار يولو (چارە) اولاراق قىيما قالخماغا مجبور قالماماسى اوچون، اينسان حاققلارنى بىر حوقوق دوزە نى (رئىمى) و ياسا حاكىمىيىتى ايله قورونماسىنى كۆكلو (اساسلى) بىر گرە كسىنىم (ضرورت) اولدوغونو گۆز اۋنوندە توتاراق؛

اولوسلار آراسىندا دوستجا ايلشگى لرىن (علاقە لرىن) گلشيدىرىلمە سىنى تشويق ائتمە نىن كۆكلو (اساسلى) بىر گرە كسىنىم (ضرورت) اولدوغونو گۆز اۋنوندە توتاراق؛

بىرلشمىش مىللەتلەر خاققلارنىن، آندلاشمادا، اينسان آناحاققلارنى، اينسان شخسىيىتىن حنىيىت و دە يرىنە، كىشى و قادىنلارنى حوقوق دنك لىينە (براىرلىينە) اولان ايناملارنى بىر يول داها بىلدىرمىش اولمالارنى گۆز اۋنوندە توتاراق؛

و اجتىماعى ايرە لىلە مە نى قولايلاشدىرماغا، داها گنىشراق بىر آزادلىق (اركىنلىك) ايچرىسىندە داها ياخچىراق ياشام (حبات) قوشوللارى (شرطلرى) قورماغا قرار قىلدىقلارنى بىلدىرمىش بولونمالارنى گۆز اۋنوندە توتاراق؛

عوضو دؤولتلرىن بىرلشمىش مىللەتلەر تشكىلاتى ايله ايشبىرلىيى (امكداشلىق) اندە رك، اينسان حاققلارنى و آنا اركىنلىكلرىنە (آزادلىقلارنى) بوتون دونيادا گئىرچكدىن سايقى گۆرسە دىلمە سى و اونلارا عمل اولونماسىنا يارديم ائتمە يى اۋز اوزە رلرىنە گۆتورموش اولمالارنى (اوستلە ندىكلرىنى) گۆز اۋنوندە توتاراق؛

بو حاقلار و ارکینلیکلرین (آزادلیقلارین) نۇجە لیبینین (کاراکتئرینین) ھامى جا بنزر و دولوق (تام) بىر بېچىمدە (شكىلدە) باشا دوشولمە سىنین يوخارىداكى عۇدە لىکلرین ھەر يۇنلو (طرفلى) يىرىنە گىنیرىلمە سى اوچون سون درجە اۇنم (اھمىيەت) قازاندىغىنى گۇز اۇنوندە توتاراق:

بىرلشمىش مىلتلر باش آسنمبلىياسى

اينسانلىق توپولوگون بوتون بىرئىلرى (فردلرى) ايله قوروملارینین بو بىلدیرگە نى (بیاننامە نى) دایمىن بىر قىلاوز کىمى گۇز اۇنوندە توتاراق اۆیرە تیم و بىلیم یولویلا آنیلان (دیگر ائدیلم) بو حاقلار و ارکینلیکلرە سایی گلیشیدیرمە یە;

گنتدیگجە آرتان مىللى و اولوسلار آراسى اۇنملرلە (تدبیرلرلە) گرەك دوغرودان تشکیلاتا عضو اولان دۇولتترین اھالیسى، گرە كسە بو دۇولتترین ایدارە سى آلتینداكى اۆلكە لرین جیغیرلاری (حودودلاری) اېچیندە یاشایان اھالیسى آراسیندا، بو حاقلارین دونیاجا فنعلن و انتگیلی بىر بېچىمدە تانینماسینی و اویقولانماسینی ساغلامایا چالیشمالاری آماجیلا;

بوتون خاقلار و بوتون دۇولتلر اوچون اولاشیلاجاق، یئرینە یئتیرمە یە جان آتمالی اولدوقلاری اورتاق ایدئال اولاراق، ایشبو اینسان حاقلاری ائورە نسل بىلدیرگە سینی ائعلان ائدە ر:

مادده بىر:

بوتون اینسانلار حئیثیبت و حاقلار باخیمیدان دنك (برابر) و ارکین (آزاد) دوغولارلار، اوس (عقل) و اویات (ویجدان) بیە سىدیرلر و بىر بىرلرینە قارشى قارداشلىق روحو ایلە داورانمایدیرلار.

مادده ایکی:

ھامى عىرق، دري بویاغى، جینسیبت، دىل، دین، سىياسى و یا ھەر ھانسی باشقا بىر اینانج، مىللى باغلیلق و یا ایجتیماعى كۆك چىخیشیدان (منشاءبندن)، بایللق (ثروت)، سوسىیال قونوم (موقعیبت)، دوغوش و یا اوخشار ھەر ھانسی بىر باشقاللق- اۆزگە لىكدن (غئیریبندن) آسلی اولمایاراق، ایشبو بیاننامە دە بىلدیریلن بوتون حاقلار و بوتون ارکینلیکلرین (آزادلیقلارین) ھامیسیدان یارانلابیلر.

بوندان باشقا- شخسین باغلی بولوندوغو و اویروغو اولدوغو اۆلكە و یا یورد - باغیمسيز یورد (مملکت) اولسون، وصایت آلتیندا بولونسون، اۆزباشینا دولاندىریلمایان (غئیر-ى موختار) و یا باشقا ھەر ھانسی شكیلدە حۇكمرانلىق قىسىتلاماسینا (محدودلاشدیرىلماسینا) تابئع اۆلكە اولسون- بىر شخس حاققیندا، اویروغو بولوندوغو یورد (مملکت) و یا اۆلكە نین سىياسى، حوقوقى و یا اولوسلار آراسى دورومو (ایستاتوسو) باخیمیدان ھنچ بىر اېرىمچىلىق (تبعیض) گۇزە تیلە یە جك.

ماده اوچ:

یاشاماق، ارکینلىك (آزادلىق) و شخسى توخونولمازلىق ھەر بىرئىین (فردین) حاققى دیر.

مادده دۇرد:

ھنچ كیم كۆلە لىك و یا قوللوق آلتیندا ساخلانلابىلمز، كۆلە چىلىك و قول آلیش وئرىشى (تيجارتى) ھەر دورلو گۇرونوشو (شكىلى) ایلە یاساقدیر و بوتون بېچىملردە (فورملاردا) قاداغان ائدیلىر.

مادده بئش:

ھنچ كیم ایشكنجە یە، آجیماسيز (رحمسيز)، اینسانلىق دىشى (غئیر-ى اینسانى)، شخسیتینى آچالدان جزالار و یا داورانیشلارلا معروض قالمایدیر.

ماده آلتی:

ھەر بىر اینسان ھاردا، ھانسی یئردە اولماسیدان آسلی اولمایاراق، اۆز شخسى حوقوقونون تانینماسى حاققینا بیبە دیر (صاحبیدیر).

مادده يئنتدى:

بوتون اينسانلار ياسالار قاباغيندا دنكديرلر و آيريم (فرق) اولمادان, قانونون ائشيت (مساوى) قورونماسيندان يارارلانما (فايدالانما) حاققينا ييبه ديرلر. بوتون اينسانلار اينشيو بيلديرگه يه (بياننامه يه) ترس اولان هر چئشيد (نوع) آيرى سئچگى ليبه و بئله بير آيبرد انديجى داورايشلار اوچون ياپيلاجاق هر جور قيشقيرتما و چابايا (جهده) قارشى ائشيت قورونما حاققى واردير.

مادده سئكيز:

هر بير شخصين بيله سينه آناياسا و يا باشقا ياسالار طرفيندن تاتينان آناحاقلارا ترس دوشن (حاقلاريني پوزان) داورايشلارا قارشى, عملى سونوج (نتيجه) وئره جك بيجيمده, يئتگيلى (صلاحيتلى) ميللى محكمه لرده, اوز حاقلاريني ديككه لديرمك (برپا ائتمك) اوچون باش وورما (موراجيعت ائتمه) حاققى واردير.

مادده دوققوز:

هئچ كيمسه كئيفى اولاراق و اوزباشيناليقلا توتوقلانانماز, توتساق انديليب ساخالانيلانماز و يا قوولوب سورگونه گونده ريله بيلمز.

مادده اون:

هر بير اينسان اوزونون حاقلارينين و بورجلارينين و يا بيله سينه قارشى ايره لى سورولموش جزايى نئجه ليكده (ماهيئته) اولان هر هانسى بير سوچلامانين (ايتتیهامين) دوغرولوغونون ايئبات انديلمه سينده, داعواسينين باغيمسيز (موسئقيل) و يانسيز (طرفسيز) بير محكمه طرفيندن, عدالتين بوتون گره كلرى گوزله نيلميش بير بيجيمده (شكيلده), دولوق (تام) بير دنكليك و آچيق اولاراق گوزولمه سى حاققينا ييبه دير.

مادده اون بير:

1- سوچ ايشله مكدن سانيق (مظنون) بولونان هر بير شخص, ساونماسى (مودافيعه سى) اوچون اوزونه گره كلى (لازيم) اولان بوتون ايمكانلارين ساغلاميش بولوندوغو (ياراديليب وئريلميش), آچيق بير يارقيلامادا (موحاكيمه ده), ياسالارا داياناراق سوچلو اولدوغو ايئبات اولانا ده ك, سوچسوز (معصوم) ساييلير.

2- هئچ كيم توره ديلديكلرى سيرادا (دؤورده) ميللى ياسالار و يا اولوسلار آراسى حوقوقا گوره سوچ ساييلمايان ائيله ملردن (قئعلردن) و يا يانيلقى لاردان (ائهماللاردان) اوتورو محكوم انديله بيلمز. بونون كيمي, هئچ كيمه سوچون ايشله ندييى سيرادا اويقولاناييله جك اولان جزادان داها آغيرراق بير جزا وئريله نمز.

ماده اون ايكي:

هئچ كيمسه اوزه ل و عاييله ياشامى (حياتى), قونوتونون (مسكنين) توخونولمازليغى و يا يازيشماسى نين گيزلينلييى خصوصلاريندا اوزباشيناليقلا قاريشمالارا (موداخيله لره), اولولوق (شرف) و اونونه (شؤهرتينه) قارشى تجاوزلارا معروض بيراخيلانماز, بونلارا قصد انديله نمز. هر بير اينسانين بئله نچى كئيفى قاريشمالار و تجاوزلارا قارشى, ياسالار يولو ايله قورونما حاققى واردير.

مادده اون اوچ:

1- هر بير اينسان هر هانسى بير دؤولتتين جيغيرلارى (حودودلارى) ايچه ريسينده اركينجه (آزادجا), بير يئردن باشقا بير يئره گئتمه, دولانما و ياشاماق آماجى يلا يئرله شمه يئرى سئچمه حاققينا ييبه دير.

2- هر بير اينسان, اوز اولكه سى ده داخيل اولماق اوزره, ايسته دييى هر هانسى بير اولكه دن چيخيب گئتمه (ترك ائتمه) و اوز اولكه سينه قابيديب گلمه حاققينا ييبه دير.

مادده اون دۇرد:

1- ھەر بىر شەخس زولم قارشىسىندا قاچىب باشقا اۆلكە لردن سىغىناچاق آختارماق، سىغىناچى (مولتجى) اولاراق قبول اندىلمە ايستە يىندە (طلابىندە) بولونماق و بو اۆلكە لر طرفىندن سىغىناچى موعامىلە سى گۆرمك حاققىنا يىبە دىر.

2- بو حاق، گنرچكدن سىياستلە اىلگىلى (علاقە لى) اولمايان عادى (جىنايى) بىر سوچا و يا بىرلشمىش مىللتلر پىرىنسىپ و اماجلارىنا ترس گلن فعالىتلر سونوجونداكى (نتىجە سىندە كى) ياپىلان قووشدورمالار (تعقيبات) دوروموندا، اىرە لى سورولە نمز.

مادده اون بئش:

1- ھەر بىر اينسانىن اوپروقلوق (تابىعىيت) حاققى واردىر.

2- ھىچ كىمسە اۆزباشىناجا اوپروقلوغوندا و اوپروقلوغونو دە بىشىدىرمك حاققىندان يوخسون بىراخىلانماز (محروم اندىلە بىلمز).

مادده اون آلتى:

1- ائوللىك چاغىنا (بىتكىنلىك ياشىنا) چاتان ھەر كىشى و قادىنىن، سويكۆك (عىرق)، اوپروق (تابىعىيت) و يا دىن باخىمىندان ھىچ بىر قىسىتلامايا (محدودىيەتە) تابىع اولماق سىزىن، ائولە نمك و عابىلە قورماق حاققى واردىر. ھەر كىشى و قادىن ائولە نمك قونوسوندا (موضوعسوندا) ائوللىيە باشلاركن، ائوللىك بويونجا و ائوللىيىن سونا چاتماسى (پوزولماسى) زامانى، دنك (براىر) حاققارا يىبە دىر.

2- ائولە نمە عقدى (نىكاح) يالنىز گلە جك ائشلىرىن (ائولە نن ھەر ايكى طرفىن) اركىن (آزاد) و دولوق (تام) اولورو (رىضاسى) اىلە قىيىلابىلر.

3- عابىلە، جمعىيتىن دوغال (طىعى) و باشلىجا عونصورو اولوب، جمعىيت و دؤولت طرفىندن قورونماق حاققىنا يىبە دىر.

مادده اون يىندى:

1- ھەر بىر شەخس تك باشىنا و يا باشقالارى اىلە بىرگە، مال و مولك صاحىبى اولماق حاققىنا يىبە دىر.

2- ھىچ كىمسە كىفى اولاراق (اۆزباشىنايىقلا) مال و مولكوندن يوخسون (محروم) قىلىنابىلمز.

مادده اون سىككىز:

ھەر بىر شەخس، دوشونجە، اويات (ويجدان) و دىن اركىنلىيى (آزادلىغى) حاققى واردىر. بو حاق، اۆز دىنى و يا اينانجىنى دە بىشىدىرمك آزادلىغى (اركىنلىيىنى)، دىنىنى و يا اينانجىنى تكلەيدە يا دا باشقالارى اىلە بىرلىكدە تولىجما، آچىق و يا اۆزە ل (خوصوصى) صورتدە، اۆيرە نمك، ياشاما گنچىرتك (تطبيقات)، عىبادت ائتمك (قوللوق ائتمك) و يا دىنى دىلر و باشقا اوخشار تۇرە نلرلە (مراسىملرلە) ادا ائتمك، يئرەنە يىتتىرمك آزادلىغىنى (اركىنلىيىنى) اىچە رىر.

مادده اون دوققوز:

ھەر بىر اينسانىن دوشونجە و بو دوشونجە لرىنى آچىقلاماق اركىنلىيى (آزادلىغى) واردىر. بو حاق، دوشونجە لرىندن اوتورو راحتسىز اندىلمە مك، دؤولت جىغىرلارىندان (آرچكلرىندىن) باغلى اولمادان، بىلگى (معلومات) و دوشونجە لرى ايستە نىلن ھەر ھانسى آراج (واسىطە) اىلە آختارماق، اونلارى اده ائتمك و يا يايماق حاققىنى اىچە رىر.

مادده بىرمى:

1- ھەر شەخس دىنچ توپلانما (بىغىشما)، بىغىناچاقلار دوزە لئمە، درنك قورما و درنە يە قوشولما اركىنلىيىنە (آزادلىغىنا) يىبە دىر.

2- ھۆج كېمىسە ھەر ھانسى بىر درنە يە گىرمە يە مېجور ئىدىلە نمز.

ماددە بىرىمى بىر:

1- ھەر شىخىس، دوغرودان دوغرويا و يا اركىنلىك (آزادلىق) ايلە سئچىلمىش وكىللر آراجىلىغى (واسىطە سى) ايلە، اوز اۆلكە سىنىن دۆولت ايشلىرىنى دولاندىرماغا قاتىلماق ھاقىنا بىيە دىر.

2- ھەر شىخىس اوز اۆلكە سىنىن دۆولت خىدمىتىنە گىرمەك و قوللوق ائتمەك اوچون دنك (ائىشيت) ھاقلارا بىيە دىر.

3- خالقىن اىستە نجى (ايرادە سى) ھۆكومت اركىنىن (ايقىتدارىنىن) قايناغىنى اولوشدورمالىدىر. بو اىستە نج (ايرادە)، گىزلىن شكىلدە و يا اركىنلىقى (آزادلىغى) ساغلاياچاق اونا دنك (موعادىل) اولان باشقا بىر اوصول ايلە گئچىرىلە جك، ائىشيت (دنك) سس وئرمە يولويلا ياپىلاچاق دوغرو و دوزگون، عومومى و داواملى سئچىملرلە اوزە چىخمايلىدىر.

ماددە بىرىمى ايكى:

ھەر بىر شىخىس، جعمىيتىن بىر عوضو كىمى، سوسىيال گووہ نلىيە (تامىنات) ھاققى واردىر. ھەر بىر اىنسانىن ھىئىيتى و شىخىسىيىتىن اركىنچە (آزادچا) گلىشمە سى اوچون گرە كلى (ضرورى) اىقتىسادى، اىجتىماعى و مدنى ھاقلارنى مىللى چابا (سعى) و اولوسلار اراسى ايشىيرلىقى (امكداشلىغى) يولو ايلە و ھەر بىر دۆولتىن قورولوش ياپىسى و قايناقلارنى يلا موتناسىب اولاراق گئچكلە شدىرىلمە سىنە ھاققى واردىر.

ماددە بىرىمى اوچ:

1- ھەر بىر شىخىس ايشلە مە يە، ايش و ايش يۇرىنى اوز اىستە يى ايلە، آزادچا (اركىنچە) سئچمە يە، عدالتلى و الوئرىشلى (موناسىب) ايش قوشوللارنى (شرطلرنە) و ايشسىزلىكن قورونمايا ھاققى واردىر.

2- ايشلە ين ھەر بىر شىخىس، ھۆج بىر ايرىمچىلىق گۆزە تىلمەك سىزىن، ائىشيت (دنك) ايش قارشىلىغىندا، ائىشيت (دنك) اۆدە نەك (اوجرت) آلماغا ھاققى واردىر.

3- ايشلە ين ھەر كىمسە امە بىنىن، اوزونە و عابىلە سىنە اىنسانلىق ھىئىيتىنە اويقون بىر ياشايش و دولانىشىق ساغلايايلىن و گرەك اولسا باشقا ھەر دورلو سوسىيال قوروما آراجلارى ايلە (واسىطە لرىلە) دە بوتونلە نن (تكمىل اولان) عدالتلى و الوئرىشلى اۆدە نىلمە سى ھاققى واردىر.

4- ھەر بىر اىنسانىن سوسىيال ماراق و چىخارلارنىن (منفعتلرنىن) قورونماسى دوغرولتوسوندا، ايشچى بىرلىكلرى (سندىكالار) قورمايا و بونلارا گىرمە يە ھاققى واردىر.

ماددە بىرىمى دۆرد:

ھەر بىر شىخىس دىنلە نمە يە -دىنچە لمە يە، ائىلە نمە يە، بو آرادا ايشلە مە موددتىنن (ايش گونونون) معقول صورتدە قىسىلماسىنا (محدود توتولماسىنا) و بللى آرىقلارلا (فاصلىلە لرلە) اۆدە نەكلى (اوجرتلى) تعطىللرە ھاققى واردىر.

ماددە بىرىمى بىن:

1- ھەر بىر اىنسانىن گرەك اوزو گرە كسە عابىلە سى اوچون بىيە جك، گىبىم، قونوت (ياشايش يۇرى)، ساغلىق باخىمى، گرە كلى اولان سوسىيال خىدمتلىر داخىل اولماق اوزرە، ساغلىغى و رىفاھىنى تامىن ائتمەك و ساخلاماق اوچون اويقون بىر ياشام سويبە سىنە و ايشسىزلىك، سايرىلىق (خستە لىك)، چولاقلق (سقطلىك)، دوللوق، قوجالىق (ياشلىلىق) و يا اوزونە باغلى اولمايان ندنلر اوزوندن بىلە سىنى گئچىم ايمكانلارنىدان يوخسون (محروم) بىراخان باشقا دوروملاردا گووہ نلىيە (تامىن ائىدىلمە يە) ھاققى واردىر.

2- آنا و بالا اوزە ل ايلگى (قاىغى) و ياردىم آلماق ھاقىنا بىيە دىرلر. اوشاقلارنى ھامىسى ائوللىك اىچىندە (نىكاحلى) و يا دىشىندا (نىكاحسىز) دوغولانلار، بنزر سوسىيال قورونمادان يارلانلار (فايدالانىرلار).

مادده بېرىمى آلتى:

1- ھر شىخىن اۋىرە نىم (بېلىم آماغا) ھاقتى واردىر. ان آزى ايلك (باشلانقىچ) و عومومى اۋىرە نىم پولسوز و موفت اولماليدير. ايلك اۋىرە تىم ھۆكمن و مجبورى دىر.

2- تىكىك و مىسكى اۋىرە تىمدن ھامى يارارلانا (اىستىفادە اندە) بېلمە لىدېر. يوكسىك اۋىرە تىم، ھرە نىن باجارىغىنا گۆرە ھامى يا دولوق (تام) ائىتىلىكده آچىق اولماليدير.

3- اۋىرە تىم، اينسان شىخىبىتىن اسكىك سىز گلىشمە سىنە يۇنە لىدلمە لى و اينسان ھاقلارى يلا اناركىنلىكلەر (تمل آزادلىقلار) اولان سايقى نىن گۆجلە نمە سىنى آماجلاماليدير (ھەدەف آلماليدير). اۋىرە تىم بوتون اولوسلار، سۈي كۆك (عىرق) و دىن توپارلارى (قوروبلارى) آراسىندا قارشىلىقلى آنلايش (دوشونوش)، اويوم، دۈزوملوك (تلرانس)، كۆمكلە شمە و دوستلوقون بركىدىلمە سىنى تشويق ائتمە لى و بىرلە شمىش مىللتلرىن بارىشى ساخلاماق (دىنجىلىين قورونماسى) يولونداكى قوللما چالاشمالارىنا ياردىم ائتمە لىدېر.

آنا آتا، آرياشلى اوشاقلارىنا و ئرىلە جك اۋىرە تىمىن (تحصيلين) چىشىدىنى سىچمكىدە اۋنجه لىك و اوستونلويە صاحبىدېرلر.

مادده بېرىمى يىتدى:

1- ھر بىر اينسان، توپولوقون مدنى چالاشمالارىنا اركىنچە (آزادلىقلا) قوشولماق، گۆرە ل صنعتلرى دادماق (دۇوق آماق)، بېلىم آلتىدىكى اىرە لىلە بېشە قاتىلماق و بونلارىن نئعمتلرىندىن يارارلانماق ھاقتىنا بېيە دىر.

2- ھر بىر اينساننىن ياراتدىغى ھر دورلو (نوع) بېلىم، ادبى و يا اينجه صنعت ياپىتلارىندىن (اثرلرىندىن) تۇرە دىلن معنوى و ماددى قازانجلارىن (منفعتلرىن) قورونماسىنا ھاقتى واردىر.

مادده بېرىمى سىكىز:

ھر بىر اينساننىن، ايشبو بىلدىرگە دە يانسىدىلمىش (عكس ائىدىرلىمىش) ھاقلار و اركىنلىكلرىن اسكىك سىز ياشاما گىچىرتمە سىنى ساغلايچاق بىر سوسىيال و اولوسلار آراسى دوزومە (نىظاما) ھاقتى واردىر.

مادده بېرىمى دوققوز:

1- ھر بىر اينساننىن، شىخىبىتىن اركىن (آزاد) و اسكىك سىز (دولوق) گلىشمە سى تىكجە بىر توپولوق اچىندە مومكوندور و شىخىن بو توپولوقغا قارشى وظيفە لرى (بورجلارى) واردىر.

2- ھر بىر اينسان، اۋز ھاقلارىننىن و اركىنلىبىننىن (آزادلىغىننىن) قوللانماق سىندا، تىكجە باشقالارىننىن ھاقلارىننىن و آزادلىقلارىننىن گرە بىنچە تانىنماسى و بونلارا سايقى گۆستە رىلمە سى آماچى يلا و يالنىز دىموكراتىك بىر جمعىيتدە اخلاقىن، عومومى دوزە نىن (نظمىن) و رىفاھىن ھاقتى گرە كلرىنى (ايجابلارىنى) يىرىنە گىتىرمك مقصدى يە، ياسالار طرفىندىن بىلرە نىمىش (گۆستە رىلن) قىسىتلامالارا (محدودىيتلرە) تابىع توتولايىلر.

3- بو ھاقلار و اركىنلىكلر ھىچ بىر و جھلە بىرلە شمىش مىللتلرىن آماچ و پىرىنسىپلرىنە ترس اولاراق ايشلە دىلە بىلمز.

مادده اوتوز:

ايشبو بىياننامە نىن ھىچ بىر ھۆكمو، ھر ھانسى بىر دۇولتە، اينسان توپارىنا (زومرە سىنە) يا دا آبرى آبرى شىخىلرە، بو بىياننامە دە دىلە گىتورىلن ھاق و اركىنلىكلرى يوخ ائتمە يە يۇنە لىك بىر فعالىيتە گىرىشمە يا دا ائىلە مى (فئىلى) تۇرە تمە ھاقتىنى و ئرىر بىچىمدە يوروملانانماز.